

## МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARNI HISSIY VA IJTIMOIIY RIVOJLANTIRISH

***Choriyeva Durdona Anvarovna***

*Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti  
Maktabgacha ta'lim fakulteti Maktabgacha ta'lim psixologiyasi  
va pedagogikasi kafedrası dotsenti,*

***Raxmonova Nilufar Rustam qizi***

*“Maktabgacha ta'lim psixologiyasi va pedagogikasi”  
yo'nalishining 4 kurs talabasi*

Maktabgacha yoshdagi bolalarni hissiy va ijtimoiy rivojlantirish bolalarning to'g'ri hissiy tajribalari, o'z-o'zini anglash, boshqalar bilan munosabatlarni o'rnatish va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish jarayonidir. Ushbu yoshda bolalar dunyoqarashini shakllantiradilar, o'zlari va boshqalar haqida tushunchalar hosil qiladilar. Shuningdek, ular emotsional reaksiyalarni boshqarishni, ijtimoiy qoidalarini o'zlashtirishni, va o'z hissiyotlarini boshqalar bilan o'rtoqlashishni o'rganadilar.

Hissiy ijtimoiy rivojlantirishning maqsadlari:

1. Hissiy ong va o'zini anglashni rivojlantirish: Bolalarga o'z hissiyotlarini aniqlash va tushunishga yordam berish.
2. O'z hissiyotlarini boshqarish va ifodalashni o'rgatish: Bolalar o'z hissiyotlarini boshqarishni va to'g'ri tarzda ifodalashni o'rganishlari kerak.
3. Boshqalar bilan ijtimoiy munosabatlarni o'rnatish: Bolalar o'zaro hurmat, yordam berish, hamkorlik va do'stlik kabi ijtimoiy ko'nikmalarni o'rganadilar.
4. Emotsional reaksiyalarni boshqarish: Bolalarga salbiy hissiyotlarni boshqarish va ijobiy hissiyotlar yaratishni o'rgatish.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni hissiy ijtimoiy rivojlantirishning asosiy yo'llari:

1. O'z hissiyotlarini tanib olishga o'rgatish: Maktabgacha yoshdagi bolalar o'z hissiyotlarini aniqlashni o'rganadilar. Masalan, ular quvonch, qayg'u, g'azab, qo'rquv kabi hissiyotlarni boshdan kechiradilar. Tarbiyachilar va ota-onalar bolalarga bu hissiyotlarni nomlashni va ularga qanday javob berishni o'rgatishlari zarur. Shu tarzda, bolalar hissiyotlarini aniqlashda yordam olishadi.
2. Hissiy ifodalashni o'rgatish: Bolalarga o'z hissiyotlarini ijtimoiy qoidalar va madaniyatga muvofiq tarzda ifodalashni o'rgatish muhimdir. Masalan, ular g'azablanganida ovozini baland chiqarish o'rniga, tinchlanishga yoki boshqa biror faoliyatga (rasm chizish, yurish) murojaat qilishni o'rganishlari kerak.
3. Empatiya rivojlantirish: Bolalarga boshqalar uchun qayg'urish va ularning hissiyotlarini tushunish, hamdardlik qilishni o'rgatish juda muhim. Empatiya

rivojlanishi orqali bolalar o'z hissiyotlarini boshqarishni o'rganadilar, boshqa bolalar va kattalar bilan muomala qilishda to'g'ri yo'llarni tanlaydilar. Masalan, bola boshqa bolaning yig'layotganini ko'rganida, unga yordam berish yoki quvontirish uchun qanday harakat qilishni bilishi kerak.

4. Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish: Maktabgacha yoshdagi bolalar ijtimoiy ko'nikmalarni o'rganishlari kerak, ya'ni boshqalar bilan muloqot qilish, o'zaro hurmat ko'rsatish, o'yin o'ynashda hamkorlik qilish va jamoada ishlashni o'rganishlari lozim. Bu ko'nikmalar bolalar o'zaro munosabatlarni yaxshilashda, jamiyatda o'z o'rnini topishda yordam beradi.

5. O'yinlar orqali hissiy ijtimoiy rivojlantirish: O'yinlar maktabgacha yoshdagi bolalar uchun eng samarali tarbiyaviy vositalardan biridir. Roli o'yinlari, jamoaviy o'yinlar, tevarakni to'ldirish va boshqalar bilan ishlash orqali bolalar o'z hissiyotlarini boshqarishni va boshqalarning hissiyotlarini tushunishni o'rganadilar. Misol uchun, "do'stlik" yoki "o'rtoq bo'lish" kabi mavzularda o'yinlar yordamida ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish mumkin.

6. Jamoaviy faoliyatlar va muammolarni hal qilish: Jamoada ishlash bolalarga birgalikda muammolarni hal qilish, fikr almashish va mas'uliyatni bo'lishishni o'rgatadi. Bolalar bir-biriga yordam berish, fikrlarini tinglash, o'zaro yordam ko'rsatish orqali ijtimoiy aloqalarini mustahkamlaydilar. Masalan, guruhda ishlash, o'yinchoqlarni birga ishlatish, birgalikda yig'ish, boshqalarga yordam berish kabi faoliyatlar bolalarda ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi.

7. Do'stlikni va o'zaro hurmatni o'rgatish: Maktabgacha yoshdagi bolalar o'zaro do'stlik va hurmatni o'rganishlari kerak. Ularni bir-biriga hurmat ko'rsatish, yordam berish, boshqalarni tinglash, o'z fikrlarini ifodalash va boshqalar bilan jiddiy aloqada bo'lishga o'rgatish zarur. Do'stlikni rivojlantirish bolalar o'rtasida ko'proq birlashuv va o'zaro hurmatni yuzaga keltiradi.

8. Emotsional reaksiyalarni boshqarish: Bolalar o'z hissiyotlarini boshqarishni o'rganishlari kerak. Masalan, ular g'azab yoki qo'rquv hissiyotlarini boshqarishni, tinchlanishni va muammoni hal qilish usullarini o'rganadilar. Tarbiyachilar va ota-onalar bolalarga shaxsiy hissiyotlarini boshqarishda yordam berishlari va to'g'ri reaksiyalarni ko'rsatishlari kerak.

Hissiy ijtimoiy rivojlantirishning afzalliklari:

1. Emotsional ong va o'zini anglash: Bolalar o'z hissiyotlarini tushunib, boshqarishni o'rganadilar.

2. Ijtimoiy muammolarni hal qilish: Jamoada ishlash, yordam berish va boshqalar bilan yaxshi munosabatlar o'rnatish ko'nikmalarini rivojlantirish.

3. Empatiya va hamdardlik: Bolalar boshqa insonlarning his-tuyg'ulariga nisbatan sezgir bo'ladilar.

4. Ijobiy munosabatlar: Bolalar o'zaro do'stlik, mehribonlik va hurmatni o'rganadilar, bu esa ularni kelajakda ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli bo'lishlariga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarni hissiy ijtimoiy rivojlantirish ularning shaxsiy, ijtimoiy va emotsional salohiyatlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bolalar o'z hissiyotlarini boshqarish, boshqalar bilan ijtimoiy munosabatlarni o'rnatish va empatiya ko'nikmalarini rivojlantirish orqali jamoada muvaffaqiyatli yashash va ijtimoiy hayotga moslashishni o'rganadilar.

#### **Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:**

1. Kayumova N.M. "Maktabgacha pedagogika".2013 y.
2. M.Hakimova, M.Ma'rufova "Bolalarni ijtimoiy moslashuvi" 2021 y.
3. Chorjeva, D. (2020). DIAGNOSTICS AS A BRANCH OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL KNOWLEDGE AND TYPE OF RESEARCH ACTIVITY OF A TEACHER. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 8(3).
4. Choriyeva, D. (2022). TARBIYACHINING PEDAGOGIK MAHORATINI OSHIRISHDA PEDAGOGIK TEXNIKANING ROLI. Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya: Nazariy va amaliy izlanishlar, 1(24), 101-103.
5. Чориева, Д. А. (2021). МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ РАБОТЫ С АГРЕССИВНЫМИ ДЕТЬМИ. In Человек в современном мире: пространство и возможности для личностного роста (pp. 152-161).
6. Чориева, Д. А. (2019). Педагогическая диагностика в условиях дошкольного образования. Актуальные проблемы современного образования: опыт и инновации, 86.
7. Чориева, Д. А., & Ражабова, Г. Ф. (2022). ЗНАЧЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ДИАГНОСТИЧЕСКОГО СРЕДСТВА В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ. Results of National Scientific Research International Journal, 1(6), 327-343.
8. Чориева, Д. А. (2022). ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ДИАГНОСТИКА ФАОЛИЯТИ БИЛАН ШУҒУЛЛАНУВЧИ ШАХСГА ҚЎЙИЛАДИГАН ТАЛАБЛАР: <https://doi.org/10.53885/edinres>. 2022.9. 09.014 Чориева Дурдона Анваровна Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети Мактабгача таълим факультети Мактабгача таълим психологияси ва педагогикаси кафедраси педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), в. б. доценти. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (9), 99-102.

9. Chorjeva, D. A. BO'LAJAK TARBIYACHILARNING KASBIY MAHORATLARINI OSHIRISH YO'LLARI. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI, 385.
10. Anvarovna, C. D. (2024). MANAGEMENT OF INNOVATIVE PROCESSES IN PRESCHOOL EDUCATION. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 37(6), 58-62.
11. Anvarovna, C. D. (2024). MAKTABGACHA TA'LIMDA PEDAGOGIK DIAGNOSTIKA VA KORREKSIYALASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 37(6), 48-53.
12. Anvarovna, C. D. (2024). TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDA INNOVATION PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK DIAGNOSTIK SAMARALI METODLARDAN FOYDALANISH. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 37(6), 54-57.
13. Choriyeva, D., & Ahmadova, S. (2023). Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ertaklarning ahamiyati. Maktabgacha va maktab ta'limi jurnali, 1(2-3).
14. Durдона, C. (2023, December). KREATIVLIK ORQALI BOLALARNING QOBILYATLARINI OSHIRISH. In "Conference on Universal Science Research 2023" (Vol. 1, No. 12, pp. 302-305).
15. Durдона, C. (2023). BOLALARDA KREATIVLIK QOBILYATINI RIVOJLANTIRISH. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 265-270.
16. Choriyeva, D. (2023). OILA VA MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA AMALGA OSHIRILADIGAN IJTIMOIIY VAZIFALAR. Talqin va tadqiqotlar, 1(32).
17. DURDONA, C., & SHAHNOZA, K. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING KREATIVLIGINI OSHIRISHDA TASVIRIY FAOLIYATNING O'RNI. Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan, 1(7), 191-196.